

פסחים טז. (5) עד יז: (הנקודתיים 18)

(העמוד הראשון (חוץ משיטתו של רב פפא שקצת שולבה בו) והשליש העליון של העמוד השני מסכמים את דף טז, חלקו השני של העמוד השני מסכם את דף יז).

ביאורי מושגים

הכשר אוכל - כדי שכלי יקבל טומאה הוא צריך להיות ראוי ועומד לשימושו של האדם. באוכל קיימת דרישה נוספת, יש צורך שעל האוכל יבוא משקה לרצונו של האדם. אוכל המיועד לאכילה שלא בא עליו משקה - אינו מקבל טומאה. בהגדרת 'רצונו של האדם' ניתן לדבר על שני רצונות: א. האדם מעוניין במשקה עצמו, ב. האדם מעוניין שהמשקה יבוא על הפרי. שני התנאים הללו מזכרים במשניות והראשונים נחלקו האם צריך את שני התנאים הללו כדי שהאוכל יוכשר (כך סבר הרמב"ם) או שמספיק אחד משני התנאים הללו (כך סבר הראב"ד ועימו רוב הראשונים).

טומאת משקים מהתורה

רב: לא טמאים כלל.

ר' אלעזר ר' מאיר ושמואל: נטמאים, אבל - לא מטמאים.

ר' שמעון ור' יוסי: נטמאים, ומטמאים אוכלים, אבל - לא מטמאים כלים.

ר' יהודה: נטמאים, ומטמאים אוכלים וכלים.

להלכה: משקים טמאים ומטמאים אוכלים וכלים, (המח' היא רק האם דין זה הוא מהתורה או מדרבנן).

הגמרא בהמשך (יז): מסיקה שר' יהודה חזר בו.

כל הדעות הללו לא נאמרו במפורש אלא דוייקו מדברי התנאים בספק טומאה ומדברי האמוראים בטומאת המשקים של המקדש.

הגמרא בהמשך (יח): אמר את דבריו מסיקה שר' יוסי לשיטת רבו, ר"ע.

קושיה:

איך מסתדר ר"א למעלה (שאמר שמהתורה משקים נטמאים ולא מטמאים) עם ר"א למטה (שאמר שמשקי ביהמ"ק לא טמאים)

תשובה:

לפי שמואל - אין בעיה (שמואל קבע שמשקי ביהמ"ק לא מטמאים אבל כן נטמאים).
לפי רב פפא - אין בעיה (רב פפא קבע שמהתורה יש דין ייחודי למשקי ביהמ"ק).
לפי רב - יש בעיה (רב קבע שמשקים לא נטמאים כלל).

ר"א בשם יוסי בין יועזר: משקי בית המקדש לא טמאים

סוג המשקים המדובר: רב: הדם והמים של בית המטבחים. לוי: הנסכים והדם המוקרבים על המזבח. ר' שמעון: מים יותר מרביעית שנמצאים בקרקע.

היקף הדין: רב: משקי ביהמ"ק אפילו לא נטמאים. שמואל: משקי ביהמ"ק נטמאים אבל לא מטמאים.

תוקף הדין: רב ושמואל: זהו דין דרבנן. רב פפא: זהו דין מהתורה.

רב ושמואל: במשקי המקדש לא גזרו חכמים טומאה נוספת (כפי שגזרו בשאר המשקים), והשאירו את מעמדם כפי שהיה לפני הגזירה.

שמואל: מהתורה כל המשקים נטמאים ולא מטמאים, (וכך נשאר הדין במשקי ביהמ"ק).

רב: מהתורה המשקים אפילו לא נטמאים, (וכך נשאר הדין במשקי ביהמ"ק).

רב פפא: במשקי המקדש התורה הפקיעה את טומאתם.

קושיה על שיטת שמואל (אין מענה לקושיה והיא נשארה ב'קשיא'):
שמואל קבע שמשקים לא מטמאים קודש - אבל יש דין מפורש שקודש שנוגע בחפץ טמא נפסל ('והבשר אשר יגע בכל טמא').

קושיות על שיטת רב

קושיות על הקביעה שמהתורה משקים לא נטמאים:

1. קושיה: כתוב 'וכל משקה... יטמא'.

<----- תירוץ: הכוונה להכשר אוכל (וצריך ריבוי כפול אחד למחובר ואחד לתלוש).

2. קושיה: כתוב 'אך מעין... יהיה טהור', משמע שמים סתם טמאים.

<----- תירוץ: הכוונה שם היא שהטובל במקוה נטהר.

קושיות על הקביעה שמשקי המקדש לא נטמאים:

3. קושיה: יש ברייתות בהן מפורש שדם נטמא.

<----- תירוץ: הברייתות הלו הן לשיטת חכמים הסוברים שמשקי המקדש נטמאים.

4. קושיה: הציץ מרצה על דבר מכפר שנטמא (ומה מכפר חוץ מדם?)

<----- תירוץ: המכפר שאליו מתייחסים הינו קומץ (של מנחה).

5. קושיה: הכהנים אמרו לחגי הנביא שיין נסכים שנגע בטומאה טהור, רב אמר שהם טעו - למה הם טעו?

<----- תירוץ: רב הבין משקי מקדש הכוונה למשקים של בית המטבחים, ולא למשקים שמקריבים על מזבח.

למרות שעקרונית כל המשקים התלושים מכשירים, ישנם 2 חריגים שאינם מכשירים: דם קדשים ודם תמצית (הדם שיוצא לפני דם הנפש ואחריו).
דם קדשים - כיוון שהתורה חידשה במיוחד שאינו מכשיר.
דם תמצית - כיוון שאינו חשוב.

קושיה על שיטת רב פפא (אין מענה לקושיה והיא נשארה ב'קשיא'):

רב פפא טוען שטהרת משקי המקדש היא מהתורה - מדוע אם כן מסייג ר"ש את טהרתם רק למשקים שנמצאים בקרקע?

חגי הנביא שאל את הכהנים שתי שאלות. על הראשונה הם השיבו 'טהור', ועל השניה הם השיבו 'טמא'

שמואל: הכהנים צדקו בשתי השאלות:

השאלה הראשונה היתה - האם יש חמישי לקודש והם ענו (בצדק) שלא,
השאלה השניה היתה - האם יש רביעי לקודש והם ענו (בצדק) שכן,

רב: הכהנים טעו בשאלה הראשונה וצדקו בשאלה השניה:

הסבר א' לשיטת רב: השאלה הראשונה היתה - האם יש רביעי לקודש בטומאת שרץ והם ענו (בטעות) שלא,
השאלה השניה היתה - האם יש רביעי לקודש בטומאת מת והם ענו (בצדק) שכן.

הסבר ב' לשיטת רב: השאלה הראשונה היתה - האם יש רביעי לקודש והם ענו (בטעות) שלא,
השאלה השניה היתה - האם יש שלישי לקודש והם ענו (בצדק) שכן.

מח' רב ושמואל משפיעה על הבנת קביעתו של חגי הנביא שקורבנותיהם של הכהנים היו טמאים:
שמואל: כיוון שמעשיהם רעים - הקב"ה מתייחס לקרבנותיהם כטמאים,
רב: כיוון שאינם בקיאים בהלכות טהרה - קורבנותיהם מן הסתם טמאים.